

HÅNDRYKK

et håndgripelig verktøy for menighetsrådene

© Agder og Telemark Bispedømmeråd
For intern bruk i menighetsråd og stab

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømme

Biskop Stein Reinertsen (Foto: Geir Myre)

Kjære menighetsrådsmedlem!

Gratulerer med valget og takk for at du har sagt deg villig til å gå inn i menighetsrådet. Det er i menighetsrådet det skjer. Uten menighetsrådet stopper lokalmenigheten opp. Tenk derfor ikke smått om de fire årene som ligger foran deg.

Menighetsrådets fremste oppgave er å være med og skape tro på Jesus ved å vekke og nære det kristne livet i sognet slik at mennesker i alle aldre vil følge ham. Menighetsrådet er selve hjernen og det øverste organet i menigheten. Her skal alt arbeid forankres. Dere skal sørge for å lage gode planer som passer for deres menighet ut fra lokale forhold og de ressurser dere har til disposisjon. Derfor vil menighetslivet bli forskjellig fra sted til sted.

I hver gudstjeneste bekjenner vi troen på at kirken er allmenn. Det betyr at den er for alle. Er det noen grupper som ikke er med i fellesskapet? Er alle aldre med i menigheten, barn, ungdom, voksne, eldre? Hva med våre nye landsmenn? Eller de som opplever at livet er ekstra tøft

for tiden!

Ikke vær redd for å satse og sette dere mål for arbeidet som dere må strekke dere litt etter. Hvis man ikke setter seg mål, kommer man sjelden noen steder. Bare forfallet kommer av seg selv.

Lykke til og Guds velsignelse over den utrolig viktige og spennende jobben. Menigheten er Jesu legeme: Finnes det noe mer spennende å bruke tid og krefter på?

Vennlig hilsen

Stein Reinertsen

Biskop i Agder og Telemark

Kjære soknerådsmedlem i Agder og Telemark 2015-2018!

Velkomen til fellesskap og samarbeid!

Vi har ulike grunnar til å engasjere oss i kyrkja. Nokre av oss fekk ei konkret utfordring, andre såg at det var bruk for dei, andre igjen vil seie at det handlar om eit kall. Like eins har vi ulik tilnærming til trua. Nokre har eit avklara forhold til trua medan andre er meir spørjande, men kjenner likevel på at det ein er døypt til, vil ein halde fast på

Saman skal vi gjere Den norske kyrkja og den lokale kyrkjelyden til eit fellesskap som bekjenner trua på den treeinige Gud og som gjev rom for våre liv på den gode dagen så vel som den vanskelege. Trua er ikkje ein prestasjon, noko vi meistrer. Trua er eit svar på ein tiltale frå Han som er trua sitt opphav.

Som medlem av soknerådet er du vist tillit til å ta på deg ei viktig oppgåve: Du er folkevalt gjennom ein demokratisk prosess, for å vere med å bygge opp under dei gode kreftene i samfunnet. Med andre ord har du teke på deg ei offentleg oppgåve. Men som medlem i soknerådet, har du også eit større perspektiv: Du skal vere med å byggje Guds rike.

Foran fra venstre: Kjetil Viland, ungdomsrådgiver, Tone Klev Furnes, seniorrådgiver kultur, Arve Nilsen, kirkefagsjef, Thor Kåre Kalvik, inkluderingsrådgiver, Maren Ingvaldsen, undervisningsrådgiver, Svein Arve Egeland, misjonsrådgiver, Tormod S. Hansen, stiftsdirektør, Bak: Dag A. Kvarstein, kirkefagsrådgiver, Erling Jakobsen, diakonirådgiver, Einar Sand: inkluderingsrådgiver, Geir Myre, kirkefagsrådgiver. Frode Eikrem: trosopplæringsrådgiver, var ikke tilstede da bildet ble tatt. (Foto: Nina Saugstad, tilfeldig forbigående og tidligere kirkefagsrådgiver)

Vårt oppdrag er å halde oppe og gje vidare den arven som kyrkja og samfunnet er bygd på. «Soknerådet skal ha merksemda retta mot det som kan vekke og nære det kristelege livet i soknet» heiter det i kyrkjelova.

Di deltaking kan utgjere ein forskjell i kyrkjelyden, i lokalmiljøet og i Guds rike. Du skal få vere deg sjølv i sok-

nerådsarbeidet, og du kan vere stolt av at du er tillitsvald til ei viktig oppgåve for kyrkjelyden og lokalsamfunnet ditt. Og for kvar liten stein du legg ned, er du med på å byggje ein katedral.

Ord fra biskopen	3
Kjære soknerådsmedlem i Agder og Telemark 2012-2015!	4
Innhold	5
Kapittel 1 - Et håndtrykk	
Et håndtrykk til menighetene i Agder og Telemark	6
Program for kvelden	7
"Åpne hender"	8
Mer himmel på jord	9
Kirkeloven §9	10
Ord om hånden og fingrene	11
Gudstjeneste og kirkebygg	12
Kultur og kirkemusikk	14
Dåp og trosopplæring	16
Ungdom - fra konfirmasjonsalder og opp	18
Misjon	20
Diakoni	22
Powerpoint presentasjoner	24
Hva har vi i menigheten?	28
Hvor skal vi sette et nytt fingeravtrykk?	29
Kapittel 2 - Ressurser	
Ressurser i menighetsarbeidet	30
Bibelord på fingrene	31
Abc for menighetsutvikling	34

Et håndtrykk til menighetene i Agder og Telemark bispedømme

Kapittel 1

Foto: Geir Myre

"Likesom legemet er ett, selv om det har mange lemmer... slik er det også med Kristus" (1 Kor 12,12), skriver Paulus og har for alltid gitt kirka et bilde som er forståelig.

Vi er hverandres lemmer, verktøy som Gud bruker ved sin nåde i Kristus. Ingen er for liten, ingen er for stor til å kunne brukes av Ham.

Heftet *håndtrykk* er et verktøy til menighetene. Det er ment å være en utfordring og inspirasjon til å tenke helhetlig om menighetens oppdrag og ulike arbeidsoppgaver. Som fingre på en hånd, som lemmer på en kropp.

- "Et håndtrykk"..." er et redskap til forenkling, fokusering, inspirasjon.
- "Et håndtrykk" kan brukes på alt arbeid både i råd og utvalg, i styre og stell.
- "Et håndtrykk" skal skape begeistring og entusiasme.
- "Et håndtrykk" betyr foldede hender: Bønnen som bærende kraft blant oss som skal formidle.
- "Et håndtrykk" skal stanse dem som er på vei ut av menighetsfellesskapet fordi de gir opp kirka!

"Vi rekker
våre hender
frem, som
tomme skåler"

KURSPROGRAM

- a. Velkomst og bevertning.
Prosten innleder med et ord for kvelden.
- b. Nytt menighetsråd: Hva nå?

Del 1 Håndbok for menighetsrådene

- c. Menighetsrådets oppgaver og ansvar.
Ref: Håndbok for menighetsråd side 19 ff, powerpoint presentasjoner som også ligger tilgjengelig på bispedømmets hjemmeside og på kirkens på intranettside.
- d. Pause og "brainfood".

Del 2 Håndtrykk til menighetsrådene

- e. Et verktøy til motivasjon for menighetsrådets arbeid.
Presentasjon av heftet og ungdomssatsingen 2016/17.
- f. Avslutning.

Tidsrammen er ca 3,5 timer.

Åpne hender

(T/M: Tore Thomassen)

The musical score is written in G minor, 4/4 time. It consists of five staves of music with lyrics underneath. Chords are indicated above the notes. The lyrics are: Der jord og him-mel mø-tes er men-nes-ket hos Gud Han ber oss kom-me sam-men, han rek-ker hån-den ut Han fav-ner alt som le-ver, vi sam-les ved hans bord Han hvis-ker: Elsk hve-ran-dre som søs-ter og som bror. Åp-ne hen-der, åp-ne hen-der tar i-mot og de-ler ut åp-ne hen-der, åp-ne hen-der kjær-tegn i fra nå-dens Gud

Et håndtrykk skaper nærhet
et håndtrykk bringer fred
Et håndtrykk åpner veien
for Jesu kjærlighet
Han kom hit som en tjener
Gud selv har blitt vår bror
Han hvisker: Mine minste
er størst på denne jord

refr.

Så går vi ut i livet
til hverdag og til fest
La ingen stenges ute
for sammen er vi best
Vi bærer troens smykke
som skinner fra vår dåp
Gud hvisker: Styrk hverandre
til framtid og til håp

refr.

DEN NORSKE KIRKE
– en evangelisk-luthersk folkekirke

Mer himmel på jorda

Kirken vitner i ord og gjerning om frelse, frihet og håp i Jesus Kristus ved å være

bekjennende

Vi tilber og bekjenner troen på den treenige Gud sammen med den verdensvide kirken.

åpen

Vi er et fellesskap preget av likeverd, deltakelse og respekt for mangfold.

tjenende

Vi viser barmhjertighet, fremmer rettferdighet og verner om skaperverket.

misjonerende

Vi vitner om Jesus Kristus lokalt og globalt.

I perioden 2015-2018 vil vi at:

1. Gudstjenestelivet blomstrer

- Gudstjenesten gir et møte med det hellige, med Gud.
- Gudstjenesten er et åpent, deltakende og inkluderende fellesskap.
- Gudstjenesten knytter oss til hele den verdensvide kirken.
- Kirken har vigslar som feirer kjærligheten og ber om Guds velsignelse over samlivet.
- Kirken lar etterlatte møte omsorg og få oppleve en verdig gravferd der de får legge den døde i Guds hender.
- Kirken ivaretar og fornyer kirkemusikken og gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk.

2. Flere søker dåp og trosopplæring

- Medlemmer i Den norske kirke døper barna sine.
- Alle døpte og tilhørende i alderen 0–18 år blir invitert til trosopplæring som gjør at de føler seg hjemme i kirken, og som gir kunnskap om kristen tro.
- Konfirmasjonstiden gir næring til tro og liv.
- Aldersgruppen 18–30 år erfarer at kirken er relevant, livsnær og tilgjengelig.
- Kirken har trosopplæring for voksne.
- Samisk kirkeliv er livskraftig og likeverdig, og samisk språk og kultur blir ivaretatt i gudstjenestelivet og trosopplæringen.

- Kvensk språk og kultur blir ivaretatt i gudstjenestelivet og trosopplæringen.

3. Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

- I samarbeid mellom menigheter og diakonale institusjoner fremmer kirken omsorg, verdighet og respekt.
- Kirken fremmer menneskeverd, fred, menneskerettigheter og respekt for skaperverket.
- Misjon er del av menighetens identitet og et uttrykk for at Gud har gjort oss til sine sendebud.
- Kirken er en relevant aktør i mediasamfunnet.
- Kirken er en tydelig og konstruktiv aktør i det norske samfunnet i samarbeid med myndigheter, livssynssamfunn, kulturliv og ulike organisasjoner.
- De som er nye i Norge, finner sin plass i menighetene i Den norske kirke eller i sine egne trossamfunn.
- Kirken legger vekt på religionsdialog.

4. Flere får lyst til å arbeide i kirken

- Kirken inspirerer til deltakelse og sikrer gode arbeidsforhold for frivillige og tilsatte.
- Kirken styrker rekruttering til kirkelig tjeneste i samarbeid med barne- og ungdomsorganisasjonene og utdanningsinstitusjoner.

*Dette visjonsdokumentet ble vedtatt av Kirkemøtet 2014
(sak KM 07/14)*

Kirkeloven § 9: Menighetsrådets oppgaver

1. Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, dømte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

2. Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

3. Menighetsrådet avgjør om det skal tas opp offer eller foretas innsamling i kirken og forvalter de midler som blir samlet inn, bevilget eller gitt som gave til kristelig virksomhet i soknet, med mindre annet er fastsatt. Regler om budsjettordning, regnskapsføring og revisjon gis av departementet. Avgjørelse om opprettelse av stillinger skal godkjennes av kirkelig fellesråd.

4. Menighetsrådet medvirker ved utnevning og tilsetning i kirkelige embeter og stillinger etter de regler som gjelder til enhver tid.

5. Før vedkommende myndighet treffer avgjørelse, skal menighetsrådet uttale seg om endring i fordelingen av arbeidet mellom prestene i prestegjeld der det er tilsatt mer enn en prest.

6. Menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger.

7. Menighetsrådet forbereder og gir innstilling til avgjørelse i alle saker som legges fram for menighetsmøtet, jfr § 10, eller som menighetsmøtet selv tar opp.

8. Menighetsrådet gir hvert år menighetsmøtet en orientering om det kristelige arbeidet i soknet.

9. Menighetsrådet skaffer til veie de opplysninger og gir de uttalelser som departementet eller annen kirkelig myndighet ber om og utfører for øvrig de oppgaver som det til enhver tid er pålagt av Kongen eller departementet.

Ord om hånden og fingrene

"Om alle mine lemmer var fylt av bare sang" skrev Petter Dass og tok i bruk et bilde vi gjerne vil videreføre som et symbol for arbeidet i menighetene i bispedømmet.

Da Jesus forlot sine disipler for å ta sete ved Faderens høyre hånd var Jesu hender det siste de så. (Luk. 24,50)

Å tro er å legge seg i Guds hånd og la sine egne falle til ro.

I Guds hånd vokser takken til Guds store nåde fram.

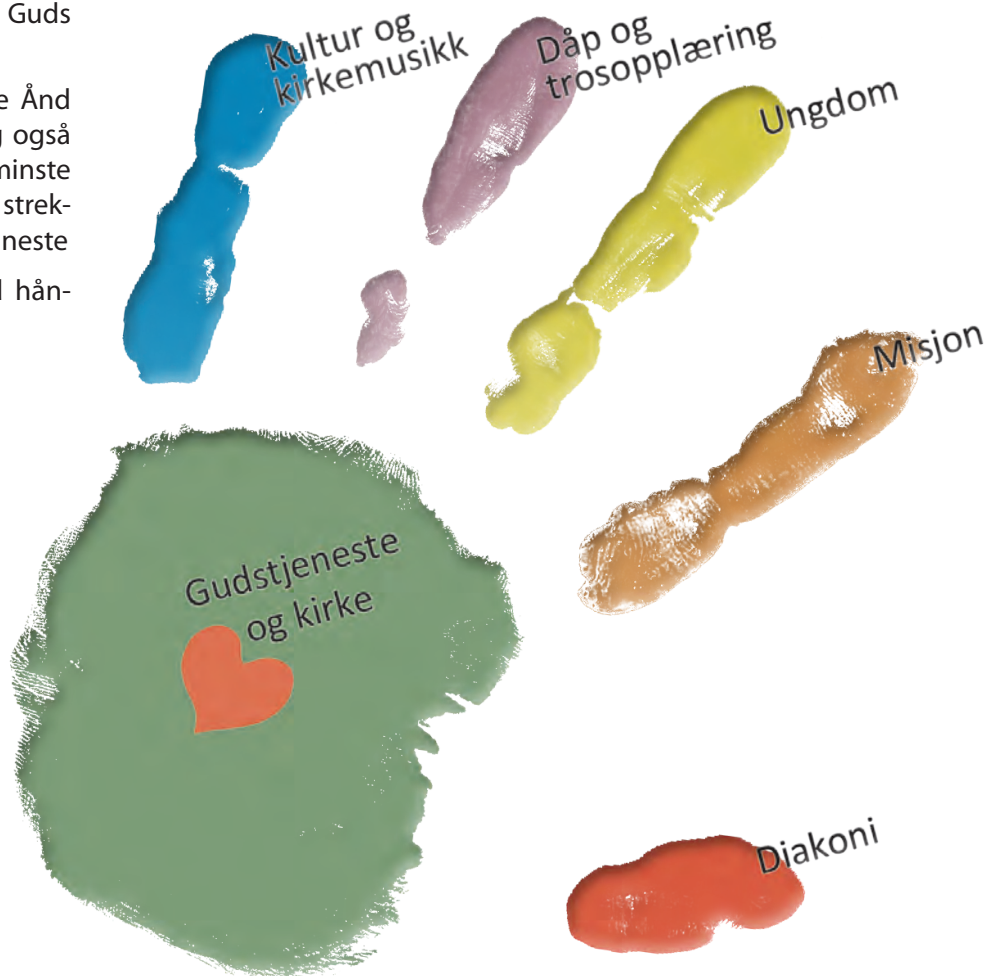
I Guds hånd viser Den Hellige Ånd oss at takken til Gud viser seg også i gode gjerninger mot Guds minste små på jorda. Takken er også å strekke ut sin hånd til beste for min neste

Hånden har et budskap. Med hånden tar vi imot og gir videre.

De neste kapitlene i dette heftet har som mål å gi lokalmenighetene i vårt bispedømme mot og lyst til å være Guds utrakte hånd til menneskene i nærmiljøet, ja like til verdens ende.

Som dere ser består menighetshånden som vi hviler i og menighetens håndtrykk til samfunnet av følgen-

de, håndflaten er Gudstjeneste og kirke. Lillefinger er Kultur og kirkemusikk. Ringfingeren er Dåp og trosopplæring. Langemann er Ungdom. Pekefinger er Misjon og Tommelen er Diakoni.

Se mer på www.kirken.no og www.kirken.no/agder > For medarbeidere > Resurser for menighetsråd - Søkeord: Gudstjeneste; Kirkebygg; Kirkekunst

Alle fingrene er knyttet til håndflata. Sammen er de en helhet. Gudstjenesten er menighetens håndflate som binder alle menighetens gjøremål sammen og hvor alle menighetens aktiviteter har sitt utspring.

Slik Gud holder mennesker i sin hånd, kan gudstjenesten være et håndtrykk som holder mennesker inne i varmen og troen. Gudstjenestens forkynnelse, musikk og hellige handlinger formidler Guds nærvær. I Agder og Telemark bispedømme var det i 2014 ca. 700 000 gudstjenestedeltakere. Det vil si vel hundre mennesker i snitt på hver gudstjeneste.

Gudstjeneste i Evje kirke. (Foto: Gunnar Skavoll)

Hvorfor gudstjeneste?

Om de første kristne het det at «De holdt seg trofast til apostlenes lære, brødsbrytelsen og bønnene (Apostelgjerningene kapittel 2). I følge Bibelen er det å høre Guds ord forkynt, sentralt for troen: Så kommer da troen av det budskapet en hører, og budskapet kommer av Kristi ord (Romerne kapittel 10).

Gudstjenestens språk eller liturgi er ofte vanskelig å få med seg. Det må læres og oppleves i felleskap.

Den kristne gudstjenestens to grunnleggende hoveddeler er Ordet, som fører tilbake til jødernes synagogegudstjeneste, og Nattverden som har sitt utgangspunkt i Jesu siste måltid med disiplene. Midt i gudstjenesten, som en bro mellom Ordet og Nattverden, har Forbønnen sin plass.

Fornyelse og tradisjon

For at troen skal bæres videre til nye generasjoner, er det alltid nødvendig å arbeide med formen samtidig som en ønsker å bevare liturgiens innhold. Derfor har Den norske kirke nylig gjennomført en gudstjenestereform (2012) med vekt på involvering, fleksibilitet og stedegengjøring. I gudstjenesten oppfordres vi til å være aktive deltakere, ikke tilskuere.

Sakramentene

Den lutherske kirken har to sakramenter; dåpen og nattverden. Slik dåpen er en start på troslivet og kirkemedlemskapet, er nattverden en hjelp til å bli værende i troen og kirken.

Undersøkelse 2014

En av de viktigste grunnene til at folk

går i kirken, er at gudstjenesten styrker troen. Det viser en undersøkelse som Agder og Telemark bispedømmeråd foretok i 14 menigheter i bispedømmet i 2014. Interessant nok gjelder dette alle aldersgrupper og nesten like mye dem som er sjelden i kirken, som trofaste kirkegjengere. Dessuten er det en forventning om å møte Gud også blant relativt mange av dem som går sjelden til gudstjeneste. Utsagnet «gudstjenesten gir meg høytid og rom for ettertanke» er et hyppig svaralternativ blant alle med unntak av de under 19 år. I dette svaret spiller nok også kirkerommets arkitektur og symboler en vesentlig rolle.

Kirkebyggene

De fleste gudstjenestene finner sted i en av de 185 kirkene vi har i Agder og Telemark. Kirkene er både guds-

hus og kulturhus. Her bærer man fram seg selv, menigheten og verden for Gud i bønn. Samtidig er kirkebyggene viktige kulturbærere: de inneholder arkitekturhistorie, kunsthistorie, kirkehistorie og samtidskunst- og trosuttrykk. Kirkebygget betyr mye for mange som signalbygg, aktivitetshus og åsted for trosutøvelse. I svært mange bygder og byer er kirken det flotteste og viktigste bygget!

I Agder og Telemark bispedømme er et flertall av kirkene vernet eller fredet. Det skal alltid sendes en søknad til biskopen hvis man har planer om å gjøre permanente endringer i et kirkerom. Er kirken vernet eller fredet, skal også Riksantikvaren ha et ord med i laget.

Biskopen vil at flest mulig kirker blir tilgjengelige for funksjonshem-

de. Biskopen er også opptatt av at kirkenes kulturverdier bevares best mulig, samtidig som kirkerommene skal fungere i et levende menighetsliv. Det innebærer av og til kompromisser, og at ikke alle kirker kan brukes til alt. Biskopen oppfordrer også til at kirkerommets arkitektur og symboler brukes aktivt for å formidle den kristne troen, ikke minst i trosopplæringen.

Slik dåpsbarnet bæres fram for Gud i gudstjenesten, slik kan gudstjenesten og kirkerommet være med å bære et menneske og en menighet. Kirkebygget og gudstjenesten gir både tilhørighet og næring for troen.

Heddal Stavkyrkje. (Foto: Geir Myre)

Biskopens rolle i forhold til gudstjenester og kirkebygg

- Biskopen godkjenner lokal grunnordning for gudstjenester fra den enkelte menighet.
- Biskopen godkjenner antallet og fordelingen av gudstjenester i soknet utfra ressursmessige og strategiske vurderinger.
- Biskopen godkjenner alle permanente endringer i kirkebygget utover vanlig vedlikehold.

Fingertips for ungdom

- Kommunikasjon og opplevelse er avgjørende dersom gudstjenesten skal fungere.
- Liturgien er et fremmedspråk for de unge som må læres over lang tid.
- Ungdom som medvirker i gudstjenesten, får et forhold til gudstjenesten og til kirkerommet.
- Begynn gjerne med «kirkekaffen», et måltid med vekt på det sosiale.
- Legg til rette for trospraksis, f. eks. lystenning og korstegn.
- Bruk ungdommens uttrykk i form av lyd, lys o.l.
- Bruk kirkerommet og symbolene i kirken som redskaper i kommunikasjon og forkynnelse.

Se mer på www.kirken.no/kultur og www.kirken.no/agder > For medarbeidere > Resurser for menighetsråd - Søkeord: Kultur, kunst, kirkemusikk, kirkens kulturmelding, plan for kirkemusikk.

Begrepet kultur blir ofte glemt eller oversett i kirken. Det er ikke derfor den er plassert på lillefingeren. Tvert imot. Lillefingeren er den ytterste fingeren. Slik symboliserer den kirkens møte med hele samfunnet.

I vår tradisjon har kunst og kultur med utgangspunkt i kristen tro vært del av en felles kulturarv. Historien forteller om et nært forhold mellom kirken og kunsten. Kulturdepartementet omtaler Norges 1600 kirker som landets største kunstgalleri, og kirkemusikerne utgjør landets største gruppe profesjonelle musikere. Slik fremstår kirken blant de viktigste kulturarver i landet vårt, og kirkens konserter, utstillinger og kulturarrangementer er en integrert del i de mange kommunenes kulturliv. Statistikken viser en klar vekst på kulturfeltet i Den norske kirke i perioden 2009-2014. Antall deltakere på konserter og kulturarrangementer i regi av menighetene har økt, det samme har også menighetenes egne tiltak på kulturfeltet.

Fagområdene på kulturfeltet i Agder og Telemark bispedømme er litteratur, musikk, kirkemusikk, scenekunst og visuell kunst. Til kulturfeltet ligger også et pedagogisk og administrativt ansvar for Den kulturelle skolesekken og Kulturskolen, og også en koordinerende rolle i det nasjonale pilegrimsarbeidet.

På kulturfeltet i bispedømmet arbeides det med å:

- Koordinere nye initiativ; lokalt, regionalt og nasjonalt
- Bygge og styrke kirkelig kunst

"Guds gjøgler" i Lund kirke 2011 med Liv Marie Skaare Baden. (Foto: Arne Lunde.)

– og kulturkompetanse

- Arbeide med finansieringsformer for kultur og kirkemusikk
- Fremme samarbeid mellom kirken og det allmenne og profesjonelle kunst- og kulturlivet

Kunst og musikk kan formidle budskap som ord ikke makter å forklare og uttrykke, og har derfor verdi i seg selv.

Gudstjenestelivet: Kirken har en kulturell rikdom i gudstjenestelivet. Kunsten og kirkemusikken er ikke noe tillegg til kirkens teologi eller budskap. Kunsten og musikken gir evangeliet form.

Diakoni: Diakoni fremmer en inkluderende kultur. Kultur, kunst og kirkemusikk kan gjennom kirkens diakonale virksomhet bidra til å gi

legedom og hvile.

Barn og unge: Barn og unge har gjennom sine kulturuttrykk en rikdom å tilføre sine menigheter i trosopplæringen og i gudstjenestelivet. Plan for trosopplæring og Kulturmeldingen for Den norske kirke fremhever kunstens og musikkens plass i kirkens pedagogiske arbeid.

Ungdom: Ungdom er både brukere og aktive utøvere av kultur. De må få bringe fram sine kulturelle uttrykk i menighetene. For ungdom går veien til kirken og troen ofte gjennom kunst og kultur. Mange fortsetter i menighetens ungdomskor og voksenkor etter å ha sunget i barnekorret. Når kirken også tilbyr unge å utfolde seg kunstnerisk, musikalsk og scenisk fremstår de som verdifulle bidragsytere og får styrket sitt eierforhold til kirken og troen.

Kirkemøtet fremhever at Kulturmeldingen for Den norske kirke må få prege trosopplæring, gudstjenesteliv og «ung i kirken». Omvendt må erfaringene fra disse områdene være med å forme kirkens arbeid i forhold til kunst og kultur.

Inkludering: Mennesker med ulike utviklingshemninger er skapere av kunst og kultur som kan åpne nye perspektiver i våre liv og i vår kirke. Våre nye landsmenn kan også berike kulturuttrykket i våre menigheter.

Kirkemusikk: Å skape og lytte til musikk kan åpne opp for et møte med det hellige. I lys av kristen skapertro har musikken en verdi i seg selv. I kirken synger og spiller man for den treenige Gud. Kirkemusikken kommer til uttrykk både i selve gudstjenesten, kirkelige handlinger, i korvirksomhet og konserter, i hjemmet og i kirkens pedagogiske virksomhet. Til den rike arven av kirkemusikk hører også de religiøse folketonene og stemmer fra den samiske kirken.

Kirkemusikken er en ressurs på flere områder.

Læringsarena: Kirkemusikk og kulturvirksomhet gir et godt grunnlag for at barn og unge kan være deltakere og ressurser for menigheten som lærende fellesskap ved bibeltekster, liturgi og salmer.

Kulturelt perspektiv: Musikk bygger broer mellom forskjellige kulturer, og musikken kan være med på å skape forståelse og respekt for andre kulturer.

Profetisk perspektiv: Musikk kan også være en kritisk røst inn i menigheten, en stemme som løfter frem protesten, det uventede eller svake. Musikk kan skape forandring.

Korvirksomhet: Korvirksomhet er både menighets- og kulturarbeid. Kor som medvirker i gudstjenesten, tilfører en kunstnerisk og estetisk erfaring som åpner for kommunikasjon og deltakelse.

Kulturskoler: Kommunale kulturskoler er naturlige samarbeidspartener for kirken. I flere menigheter inviteres kulturskolen inn som bidragsyter til gudstjenesten og som brukere av kirken som konsertlokale. Flere kirkemusikere samarbeider med kulturskolen gjennom orgelundervisning. Det har stor egenverdi, og samtidig kan orgelundervisning fremme rekruttering til kirkemusikeryrket.

Kirken som konsertarena: Kirkerommene regnes blant de mest attraktive konsertlokalene i Norge. Kirken har lang tradisjon for selv å være konsertarrangør. Det er viktig med en god dialog mellom menighetsrådet og kirkemusikeren når spørsmål om utleie av kirken skal drøftes. Det er menighetsrådet som har avgjørelsesmakt ved utleie av kirken. Kirken er et vigslet rom og derfor annerledes enn andre konsertlokaler. (Plan for kirkemusikk 3.7.)

Biskopens rolle i forhold til kirkemusikk

Biskopen har tilsyn med kirkemusikere i vigslede stillinger.

Borghild Løwer i St. Ragnvaldsakademiet og kantor Andrea Maini ved urframføring av oratoriet "St. Ragnvald - en vei til hellighet" av Harald Olsen og Wolfgang Plagge i Fjære kirke. (Foto: Baard Larsen)

Plan for kirkemusikk

- Plan for kirkemusikk er utarbeidet av Kirkerådet i den norske kirke. Planen er retningsgivende for arbeidet med kirkemusikk i menighetene. Menighetsrådet har ansvar for å innarbeide og utvikle kirkemusikken i soknet. (Kirkelovens § 9).
- Kirkeloven § 9, 2.ledd, oppfordrer til at menigheten har sin egen, lokale plan for kirkemusikk.
- En lokal plan for kirkemusikk kan gi et godt utgangspunkt for samtale og refleksjon rundt menighetens kirkemusikalske arbeid.

Fingertips for ungdomsarbeidet

- Ungdom er både brukere og aktive utøvere av kultur.
- For ungdom går veien til kirken og troen ofte gjennom kunst, kultur og musikk.
- Ungdom kan involveres med sin musikalske uttrykksform.
- Kirken kan åpne opp for gode kunstneriske arenaer for ungdom.
- Det finnes gode finansieringsordninger for satsning på ungdom og kultur. Kulturrådgiver i bispedømmet kan gi råd og veiledning i søknadsprosesser.

Dåp og trosopplæring

Se mer på www.kirken.no, www.ressursbanken.no og www.kirken.no/agder > For medarbeidere > Ressurser for menighetsråd - Søkeord: Dåp, Trosopplæring, Konfirmasjon

“Dåpen er første steg inn på vår livslange vandring med Jesus. I dåpen blir vi en del av det kristne fellesskapet. Vi settes i en relasjon til hverandre og til Gud, vår alles Far” (Preses Helga Byfuglien: Dåpsløftet s.7)

Et JA

Ringfingeren forbinder vi med kjærlighet og et løfte om å være trofast. Ringen på fingeren bærer mennesker i hele verden som tegn på samhold og tilhørighet. Ringen på fingeren viser alle at du har sagt JA.

Det lyder et JA i kirken. Presten spør og svaret, svaret er JA. Og det gjenspeiler først og fremst Den treenige Guds JA til oss alle ved at Gud har skapt oss, frelst oss og kaller oss til et liv i dåpen.

Dette JA'et hører vi ved to anledninger:

1. Når presten spør: vil du elske og ære, i gode og onde dager, trofast stå ved hverandres side livet ut. Svaret er JA. Det er store ord, det er gode ord. Det er ord sagt i kjærlighet, trygghet og tillit. Det er ord fylt med håp.
2. Når noen blir døpt. Da svares det JA: Foreldre, eller den som blir døpt, faddere og menigheten. De svarer ja til å vise omsorg, be og lære å be, hjelpe til å bruke ord og sakrament, så de kan leve og vokse i den kristne tro. Det er ord fylt med håp.

Dette JA'et forventer noe av oss. Det forventer en oppfølging. Det er ikke et tomt svar, uten mening. JA'et be-

Foto: Kirkerådet

tyr at vi må stille opp. Stille opp for hverandre. Lære av hverandre gjennom livet.

Jesus gav oss et oppdrag

«Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende». Matt 28, 18-20.

Vi har et oppdrag, og det er å fortelle. Fortelle er å dele fortellingen om Jesus Kristus til alle. Dele budskapet om Jesu liv og hans død. Denne delingen er undervisning og trosopplæring. Vi skal lære barna våre hva det betyr å være en kristen. Vi skal la barna bli kjent med fortellingene om Jesus. Og vi skal lære dem å bruke de mulighetene som finnes: Gudstjenesten, nattverden, Bibelen,

bønnen, fellesskapet. Slik kan de få et språk for troen sin.

Det handler først og fremst om kjennskap. Vi skal la alle dømte få kjennskap til Jesus og fortellingene om han. På den måten kan vi sammen vekke og nære troen til den enkelte i fellesskap.

Dåpsløftet

I Norge ser vi en tydelig tendens til at antall barn som blir døpt gradvis går nedover. Denne utviklingen har vi også i Agder og Telemark bispedømme. Det er færre som velger å døpe sine barn enn tidligere. Tallene virker ikke så dramatiske, men kurven har pekt nedover i flere år. Kirken har lansert en handlingsplan som vi kaller for «Dåpsløftet». Vi ønsker at medlemmer i Den norske kirke skal bli godt mottatt og ivaretatt når de blir foreldre. Vi vil at alle som ønsker

dåp skal få det, og at de skal bli sett og satt pris på. Vi vil at noen skal hilse på dåpsfølget og gratulere dem med dagen. Vi vil at alle skal forstå hvor flott det er at de er i gudstjenesten. Vi vil at alle som er en del av den faste menighetskjernen skal glede seg over dåpen og den gaven som dåpen er.

Foreldre, faddere og menighet har tatt på seg et felles ansvar. Å lære barna hva dåpen betyr. Hvordan ber vi til Gud? Hvorfor feirer vi jul? Hva skjedde i påsken? Hva er nattverden, og dåpen? Hvordan og hvem feirer gudstjeneste? Hva forteller Bibelen oss om Jesus?

Vårt oppdrag er å dele den kristne troen og fortelle om Jesus, slik at barna selv kan la troen vokse. Vi kan legge til rette for dette ved å praktisere tro i felleskap på tvers av generasjonene. Her må menighetsråd, ansatte, hjem, foreninger og lag og alle gode krefter i menigheten stå sammen.

Plan for trosopplæring

Plan for trosopplæring ble vedtatt av Kirkemøtet i 2009, og heter «Gud gir – vi deler».

Trosopplæring er å legge til rette for at den dømte kan leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud. Plan for trosopplæring i Den norske kirke har som formål å bidra til en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle dømte i alderen 0-18 år, uavhengig av funksjonsevne. Målet er at planen skal bidra til å:

- Vekke og styrke kristen tro
- Gi kjennskap til den treenige Gud
- Bidra til kristen livstolkning og livsmestring
- Utfordre til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv

Trosopplæringen skal utruste barn og unge slik at de ser seg selv som en del av den store fortellingen. På samme måte som en nyfødt må lære livet å kjenne, slik må den dømte lære

å kjenne den treenige Gud som de er døpt til (Gud gir-vi deler s.4-5).

En trosopplæringsplan består av tre deler.

Grunnlag og særpreg: Menighetene i Den norske kirke har drevet mye bra trosopplæring i veldig mange år! Her ligger det lokalt mye kompetanse og ofte mye potensial for utvidelse og samarbeid m.m. Den første delen av planen går ut på å lage seg et mål for arbeidet, og beskrive hvordan det er lokalt.

Sentrale dimensjoner: Konkrete temaer og arbeidsområder i menigheten blir forklart. Hva tenker menigheten om de ulike temaene og hva er holdningen til det? Enhver lokal plan for trosopplæring må inneholde strategier for hvordan disse dimensjonene inkluderes i menighetenes trosopplæring.

Tiltak og innhold: Planens tredje del skal reflektere aktivitetene og læringsutbyttet knyttet til tre ulike aspekter ved livet: Livstolkning og livsmestring, tro og tradisjon og kristen tro i praksis.

Den lokale trosopplæringsplanen er et bruksdokument og verktøy i en dynamisk prosess. Likevel skal planen sendes inn til biskopen ved større revisjoner for ny godkjenning. Alle aktivitetene i tiltaksdelen skal det rapporteres på i januar hvert år.

Foto: Kirkerådet

Biskopens rolle i forhold til dåp og trosopplæring

- Tilsyn med ansatte i vigslende stillinger.
- Godkjenning av trosopplæringsplaner: Biskopen skal godkjenne menighetens trosopplæringsplan også i forbindelse med større revisjoner.

Fingertips for ungdomsarbeidet

- Skape møteplasser for barn og unge.
- Skape rom i menigheten også etter konfirmasjon.
- De 5 H`ene kan være gode arbeidsmåter/finger-regler:
  1. Henge – sammen med ungdommene, vær tilgjengelig, gi ansvar.
  2. Hause - opp stemningen, lag litt show.
  3. Hente - folk med buss og bil.
  4. Huske - navn, bry deg, se dem.
  5. Hellig – Ta ungdommen på alvor med den troen og trosutøvelsen de har.
- Ungdommene er fremtidens dåpsforeldre, lær dem Den store fortellingen, så kan de bringe den videre.

Ungdom - fra konfirmasjonsalder og opp

Se mer på www.kirken.no og www.kirken.no/agder > For medarbeidere > Ressurser for menighetsråd - Søkord: Ungdom

Langfingeren, alltid litt foran. Agder og Telemark bispedømme har valgt å satse på ungdom i årene som ligger foran, med et eget «Ungdommens År» skoleåret 2016 - 2017

Ungdom

Vi må vite noe om ungdomskulturen for å treffe med prioriteringer og strategi.

Derfor presenterer vi her noen trekk ved dagens ungdomskultur:

Fra ytre autoriteter til indre autoritet - fra hva til hvorfor

For en generasjon siden kunne en voksen leder si med tydelighet hva som var sannhet og ungdommene lyttet til det og aksepterte den. De aksepterte det som sannhet fordi det ble formidlet av en person med autoritet i form av alder, meritter eller yrkestittel.

For dagens ungdommer er denne autoriteten for en stor del flyttet inn i dem selv. Ungdom godtar ikke i samme grad en ferdig formulert sannhet uten videre. Sannheten prøves gjennom ett indre spørsmål: Hvorfor er dette sant? De er opptatt av begrunnelse og nysgjerrige etter å få svar. Dette bør si noe om hvordan vi forkynner for ungdom, hva vi forkynner og hvordan oppfølgingen blir.

Fra ungdomsopprør til kompis

Mange foreldre «venter» på at ungdommene deres skal gjøre opprør for å markere avstand og selvstendighet. Opprøret uteblir for veldig

Dansegruppa 4 God. (Foto: Ann Cecilie Tangen)

mange ungdommer. De har ikke noe å gjøre opprør imot. Foreldrerollen har blitt endret fra å være en som stod over dem til en som går ved siden av dem. Ungdommer ønsker voksne og foreldre de kan prate med som venner, de er åpne for råd i den grad de opplever seg selv tatt på alvor.

Fremtidsutsikt

70-80% av dagens ungdom ser lyst på fremtiden. De ser et vell av muligheter, men mange har urealistiske forestillinger om hva de kan utrette. Det blir stadig større skille mellom majoriteten som har et positivt syn på fremtiden og de som av ulike grunner ikke takler denne situasjonen og dagens store krav.

Utfordring til menighetsråd

Påstand: «Det er ikke tilfeldig at et ungdomsarbeid vokser eller dør ut.»

I vårt bispedømme er dessverre situasjonen den at ungdomsarbeidet på mange plasser er langt nede. Årsakene til det er nok mange, men et felles stikkord er manglende prioritering. Dette kan heldigvis dere gjøre noe med - for det trenger ikke være sånn.

Det finnes mange faktorer som må spille på lag for å bygge et velfungerende ungdomsarbeid. To viktige faktorer er aktiv forbønnstjeneste og rekruttering og utrustning av ungdomsledere.

Forbønn: Mobiliser menigheten i forbønn for ungdommene i området, få forbedere til hver konfirmant, det er ikke sikkert de har noen hjemme som ber for dem.

Ungdomslederen: I barnearbeidet er ofte mange foreldre med som ledere. Når barna blir konfirmanter så trekker mange foreldre seg ut, de tror ikke ungdommene ønsker at de skal være med mer, de tror ikke de er «kule nok» osv. Ungdomslederen (i den grad det er det) blir ofte stående svært alene. Alene med ungdommer som skal finne sin egen tro. Ungdomslederen kommer ofte i en krevende rolle som mellommann mellom barnetroen til en selvstendig tro. Å kunne leve med å ha denne posisjonen krever integritet og modenhet. Gode ungdomsledere er en viktig vekstfaktor i ungdomsarbeidet.

Når det gjelder ansatte ungdomsledere viser erfaring 2 ting: 1. Jo større stillingen er, jo mer attraktiv er den for gode søkere. 2. Ungdomsledere med en kombinasjon av formell- og realkompetanse som er der over tid, får resultater. NB! Det tar 3 år å bygge opp et velfungerende ungdomsarbeid. Utfordring til dere: Ansett ungdomsledere i en stor nok stillingsprosent slik at jobben blir førsteprioritet, d.v.s. først ungdomsleder, så student og ikke motsatt. Ansett ungdomsledere med formal- og realkompetanse. Ansett ungdomsledere som ønsker å være der i minst 3 år. Bispedømmerådet ønsker å være med på å følge opp ungdomslederen med

Det er viktig å vite noe om ungdomskulturen for å treffe med prioriteringer og strategi.

veiledning, ungdomsleder-nettverk, konferanser og kursing.

Som eneste bispedømmekontor i landet har Agder og Telemark en ungdomsrådgiver i full stilling. Ungdomsrådgiveren inviterer ungdomsledere til egne samlinger med undervisning og fellesskap i forbindelse med Stiftsdager (samling for alle kirkens ansatte), Mellomliggende stiftsdager (samling for alle fellesrådstilsatte) og bispedømmets Ungdomsting. Menighetrådet oppfordres til å gi sine ungdomsledere muligheter til å delta på disse samlingene.

Ungdomsrådgiveren har også satset på å være støtte og strategisk med i plalegging for arbeid blant ungdom i menigheter som ikke har hatt noe særlig ungdomsarbeid på en stund.

I arbeidet med «Ungdommens år» har følgende fingertips dukket opp og organisert.

*Medlemmer av Ungdomsrådet 2012.
(Foto: Martin Jakobsen)*

Fingertips

1. Ungdoms Alpha-kurs

Kurset går over 10 kvelder pluss en helg og tar opp de sentrale store spørsmål innen kristen tro. En kurskveld har 3 hovedelementer i seg: mat, undervisning og prat i grupper. Et Alpha-kurs er et ypperlig verktøy til å starte ett ungdomsarbeid der det ikke er kontinuerlig arbeid fra før.

Hvorfor? Både innhold og metodikk er enkelt å gjennomføre, det treffer ungdom jfr. ungdomskultur som er relasjonsstyrt. Etter et Alpha-kurs så kan en bygge ut og opp ett arbeid fra elementene mat, undervisning og prat. Alpha-kurs er også en god ledertrainingsarena for gruppeledere og undervisere. En annen fordel med Alpha-kurs er at det allerede nå gjennomføres på flere steder. Det betyr at vi kan etablere flere lærings- og erfaringsarenaer.

2. Korttids misjonsteam

En gruppe ungdommer som sammen med en organisasjon reiser på misjonsteam til ett land organisasjonene har baser/misjonærer i. En slik tur kan vare opptil to uker, anbefalt gruppestørrelse 5-15 stk.

Hvorfor? Slike turer har erfaringsmessig mange positive effekter. De skaper et unikt og sterkt fellesskap for ungdomsgjengen som reiser. De blir utfordret på flere plan, både i forhold til komfort, inntrykk av fattigdom og i forhold til troen. Mange ungdommer erfarer at troen blir levende i mye større grad. Det skjer nok fordi de på teamtur lever i et kontinuerlig Guds-nærvær gjennom forkynelse og bønn. De blir også utfordret på å gjøre ting som de er avhengig av Guds inngripen og kraft for å gjennomføre.

Ta kontakt med misjonsrådgiver eller ungdomsrådgiver med tanke på aktuelle organisasjoner. Pr. i dag har vi avtale med NMS-ung.

Se mer på www.kirken.no og www.kirken.no/agder > For medarbeidere
> Ressurser for menighetsråd - Søkeord: Misjon, Misjonsavtale, MMS

Mellom tommelen og langfingeren står pekefingeren. Den angir retningen for menighetens bevegelse: «Videre med evangeliet til stadig flere». Dette er kirkens oppdrag.

Oppdraget er tydelig i Jesu misjonsbefaling i Matteus 28, 18-20. «Jeg har fått all makt i himmel og på jord. Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem .... og lær dem...»

Målet er at misjonsoppdraget skal gjennomsyre hele menighetens virksomhet.

- Gudstjenesten sender oss ut i verden for å vitne om den oppstandne Jesus Kristus.
- Diakonien virkeliggjør kallet til etterfølgelse og tjeneste.
- Den verdensvide kirke gir oss viktige impulser når det gjelder trosuttrykk, og andre kulturelle uttrykk som salmer og bønner.

SMM

Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM) er et nettverk bestående av Den norske kirke og følgende organisasjoner: Det norske Misjonsselskap, Misjonsalliansen, Den norske Israelmisjon, Himalpartner, Normisjon, Areopagos og Stefanusalliansen. Disse organisasjonene har ulike profiler og har tatt på seg et særskilt ansvar for at misjon skal ha en naturlig plass i menigheten. Sentralt i dette arbeidet er Misjonsrådgiver som er ansatt i SMM-nettverket.

Misjonsavtale

Kirkemøte i 2012 utfordret alle lokale menigheter til å ha minst en misjonsavtale gjennom SMM. Misjonsavtalen er en tidsavgrenset kontrakt med en av SMM organisasjonene. Sentrale element i avtalen er: forbønn, skape misjonsengasjement og økonomisk støtte. (Se fingertips for bruk av misjonsavtalen i menigheten).

Misjon i trosopplæringen

Misjon er en sentral del av menighetens trosopplæringsplan. «Barn og unge må få mulighet til å ta del i kirkens sendelse til verden, ved å se og erfare at kirken og de selv er en del av et globalt fellesskap med et verdensvidt oppdrag.» (Gud gir- Vi deler s. 31). SMM avtalen er en god ressurs for å konkretisere dette se fingertipsene:

Ungdom og misjon

Ungdom og misjon er et viktig satsningsområde i Agder og Telemark bispedømme. Sammen med ungdomsrådgiver arbeider vi for at ungdommer skal få mulighet til å reise ut på korttidsteam for å møte kristne, dele troen og få frimodighet til å være Jesu disippel her hjemme.

Misjon i gudstjenesten:

Gudstjenesten er menighetens hovedsamling. Her synliggjøres det kristne fellesskap lokalt som en del av den verdensvide kirke.

Misjonsforeningen

Misjonsforeningene har lange tradisjoner. Opp gjennom tiden har de samlet inn store summer til misjon og bistand, og lokalt betydd mye for det sosiale fellesskapet for de som har vært og er med. Mange misjon-

foreninger er lagt ned og mange sliter med rekruttering. Ofte er alderen på medlemmene høy. Hvis hver forening hvert år fikk et nytt medlem som var yngre enn den yngste, ville kanskje mange foreninger kunne fortsette sin gode gjerning i lang tid fremover.

Hvordan kan menighetsrådet og menighetens misjonsutvalg gi misjonsforeninger kredit for deres arbeid, og invitere til samarbeid om misjon i menigheten?

Sammen med ungdomsrådgiver arbeider vi for at ungdommer skal få mulighet til å reise ut på korttidsteam for å møte kristne, dele troen og få frimodighet til å være Jesu disippel her hjemme.

Miljø, forbruk og rettferd

Misjon handler om å gå ut i all verden. Når misjonen kommer ut i all verden møter den ofte menneskene som lider under forurensning og undertrykking. Derfor er dagens misjon også opptatt av miljø, forbruk og rettferd.

I Agder og Telemark bispedømme har misjonsrådgiver et koordinerende ansvar for kirkens engasjement for miljø, forbruk og rettferd.

Viser videre til avsnitt om diakoni.

Ungdommer i Tinn. (Foto: Silje Sjøtveit.)

Fingertips

I Gudstjenesten: Hent sanger fra den verdensvide kirke.

Be for misjonavtalen og for lokale utsendinger til misjon og bistand.

Inviter predikant fra den aktuelle misjonsorganisasjonen.

Del informasjon dere mottar fra misjonsprosjektet i kunngjøringene.

Informasjon: Bruk menighetens hjemmeside, menighetsblad og lokalavis til å informere om misjon og misjonsavtalen.

Misjon i trosopplæring:

Arranger barnas misjonsdag. Ha fokus på misjon i «Lys våken». Benytt konfirmantopplegg fra misjonsorganisasjoner. Bruk misjonsrådgiver i konfirmanttimer. Ha internasjonalt fokus også i ungdomsarbeidet. Let etter muligheter hos den enkelte misjonsorganisasjon for samarbeid og inspirasjon for menighetens ungdomsarbeid.

Misjon i voksenarbeidet: Utfordre bibelgrupper, cellegrupper, trimgrupper osv til å være støttegrupper for misjonsavtalen.

Start nytt misjonsutvalg eller misjonsverksted i menigheten.

Se mer på: www.kikren.no/diakoni, www.kirken.no/agder - 1 Tema > Kirken i samfunnet > Diakoni - 2 Tema > Kirken i samfunnet > Inkluderende kirkeliv - 3 For ansatte > Ressurser for menighetsrådene - 4 www.kianorge.no
Søkeord: Diakoni, inkludering, diakoniplan.

Tommelfingeren

er blitt fingeren for diakoni. Diakoni er kirkens omsorgstjeneste, evangeliet i handling som blir uttrykt gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kampen for rettferdighet (Kirkemøtet 2007). Inkludering handler om det kristne menneskesyn: Et menneskes verdi bygger verken på utseende eller hva du forstår eller kan, men at du er skapt i Guds bilde. Det menneskelige mangfold må gjen speiles i menighetene (1.Kor 12.12-22).

Diakoniens utgangspunkt er Jesu kjærlighet: Fordi vi er elsket av Jesus, vil vi bringe hans kjærlighet ut i ord og gjerning til mennesker vi møter. Uten nestekjærlighet og inkluderende fellesskap blir våre møter med mennesker kalde.

Diakoni er ikke noe diakonen eller presten alene skal gjøre. Omsorg for våre medmennesker er alles ansvar; frivillige, menighetsråd og ansatte. Diakoni er som et kakefyll i alt menighetsarbeid. For at handa eller fingrene skal kunne ta et virkelig grep som ikke glipper, må tommelen være med.

Nestekjærlighet

Mennesker er gjensidig avhengig av hverandre. Gjennom hele livsløpet trenger vi å bli møtt med nestekjærlighet. Nestekjærlighet i praksis handler både om små enkle handlinger og store krevende tiltak. Nestekjærlighet ydmyker ikke mottakeren,

men tar vare på menneskeverdet hans eller hennes. Gjenkjenningen – «det kunne vært meg», er viktig.

Målsetting:

- Den lokale menigheten har et omsorgsarbeid som er rettet mot lokale utfordringer.
- Kirke, råd og menighet inspirerer til et liv i nestekjærlighet.

Inkluderende fellesskap

Å styrke båndene mellom mennesker og knytte nye bånd der hvor relasjoner har gått i stykker er en diakonal utfordring. Gode fellesskap gir alle mulighet til å kunne yte og til å ta imot. Gode fellesskap har plass til mangfoldet og sørger for at ingen faller utenfor enten det er mennesker med nedsatt funksjonsevne, våre nye landsmenn eller mennesker som strever med livet på ulikt vis.

Målsetting:

- Mennesker som kommer til våre fellesskap skal oppleve å bli sett og inkludert.
- Vi arbeider for at våre samlinger og fellesskap ikke er ekskluderende verken i form, innhold eller lokaliteter.

Vern om skaperverket

For jorda og alt det som fyller den hører Herren til (1. Kor 10.26). Vi utfordres til å ta vare på skaperverket, også ved vårt eget forbruk og livsstil. Her møter menighetens lokale og internasjonale fokus på diakoni, misjonen, som i den senere tid har tatt miljø, forbruk og rettferd inn i sitt oppdrag.

Målsetting:

- Kirke og menighet arbeider med den bibelske forståelse

med Guds skaperverk og mennesket som en del av det.

- Menigheten og det enkelte medlem er aktivt og konkret med på å skape en positiv livsstil som skaper bærekraft og helhet.
- Menigheten engasjerer seg for å verne om skaperverket og bruker konseptet Grønn Menighet i dette.

Kamp for rettferdighet

Alle mennesker har rett til å leve et verdig liv. Som kirke er vi utfordret til å arbeide med rettferdighet og menneskerettigheter både i et globalt og lokalt perspektiv.

Målsetting:

- Kirke og menighet står opp for de mennesker som får krenket sitt menneskeverd.
- Kirke og menighet engasjerer seg for rettferdighet og menneskerettigheter lokalt og globalt.
- Menneskers rett til tro og livsytelse blir ivaretatt under institusjonsopphold.

Ansvarsnivå

- Menighetsrådet har ansvar for å innarbeide og utvikle diakonien i soknet, jfr § 9 i Kirkeloven.
- Fellesrådet har ofte arbeidsgjveransvar og forvalter derfor en viktig ressurs i det diakonale arbeid, jfr §14 i Kirkeloven.
- Bispedømmerådet har ansvar for at diakonien blir innarbeidet i menighetene i samsvar med de nasjonale strategiene som er vedtatt av Kirkerådet.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven som trådte i kraft i 2009, handler ikke bare om fysisk tilgjengelighet til kirkene, men også om innholdet i samlingene våre. Kanskje er det ekstra viktig å se på dette i forhold til ungdomsarbeidet?

To strategiske spørsmål om diakoni i menigheten

Lokal diakoniplan må ta utgangspunkt i lokale forhold, derfor disse spørsmålene.

1. Hvor er de diakonale utfordringene?
  - a. Hvordan kan vi uttrykke nestekjærlighet konkret?
  - b. Er våre fellesskap åpne og inkluderende?
  - c. Hvilke globale utfordringer kan vi gjøre noe med lokalt?
2. Hva er ressursene?
  - a. Hvordan kan vi tenke nytt om rekruttering av frivillige medarbeidere.
  - b. Hvem kan vi samarbeide med?
  - c. Hvem har tid? Hvor fins det engasjement?
  - d. Tenk vidt - regn med våre nye landsmenn og mennesker med utviklingshemning.

Ved fortsatt å samtale om disse spørsmålene i menighetsråd, diakoniutvalg og stab kan man få hjelp til å prioritere det viktigste og utvikle et arbeid i takt med de behov en ser og de ressurser en har i menigheten.

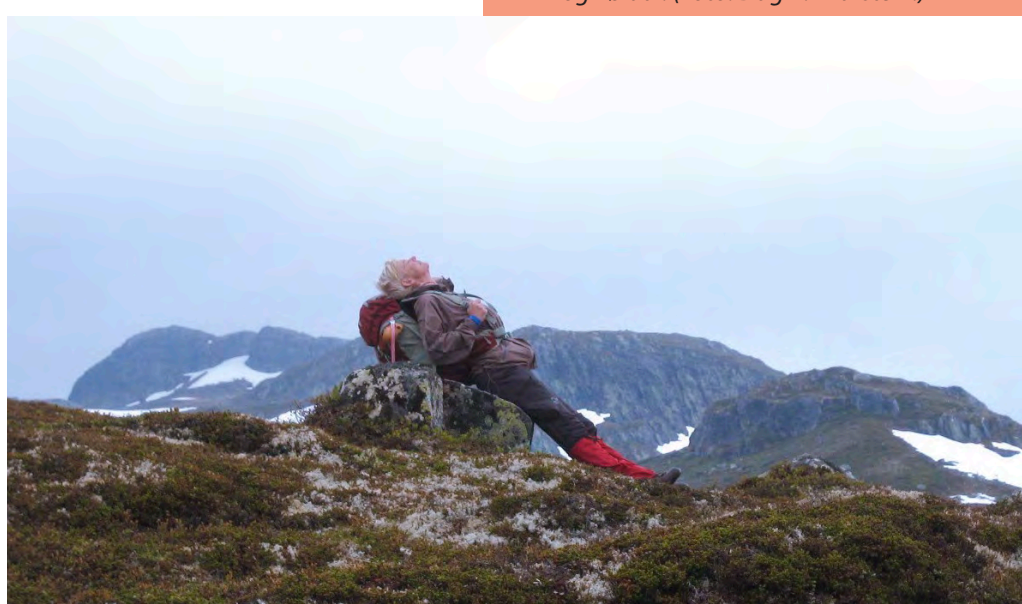
Fingertips

- Ha diakoni fast på sakskartet i menighetsrådsmøte.
- Start diakoniutvalg i menigheten.
- Identifiser menighetens diakonale virksomhet.
- Bli en grønn(ere) menighet.
- Vurder diakonstilling i menigheten eller fellesrådet.

Ungdom

- Finn ut hva som er de diakonale behov blant ungdommen i menigheten vår.
- Ha samtaler mellom diakoniutvalg, ungdomsleder og trosopplærer.
- Menighetsråd arbeider for at alle konfirmanter blir ivaretatt i og etter konfirmanntiden.
- Etablere fellesmøter mellom diakoniutvalg og trosopplærer, ungdomsleder eller trosopplæringsutvalg.

En pust i bakken under pilegrimsvandring mellom Hovden og Røldal. (Foto: Dag A. Kvarstein.)

Notater:

HÅNDRYKK

- Et håndgripelig verktøy -
  - som forenkler
  - skaper sammenheng
  - skaper helhet
- Vi ønsker å -
  - Fokuserer
  - Inspirere

Fingertips

Det viktigste finger-tipset

Powerpoint lysbildene kan lastes ned på vår hjemmeside www.kirken.no/agder.

Kirken og kulturen

- Tradisjon og historie
  - Kulturarv
- Min kirke – vår kirke
- Den norske kirkes satsing på kunst og kultur
  - Kulturmeldingen KM 7/05
  - Plan for kirkemusikk
  - Menighetene
  - Bygge bro
  - Finansiering

KIRKEN OG
KULTUREN
Fingertips

Dåp og Trosopplæring

- Et JA !
  - Et JA lyder ved døpefonten ved dåpen
  - Et JA til en livslang læreprosess, trosopplæring er også for voksne.
- Trosopplæringsplanen på saklisten 1 gang i året.
  - Går det etter planen?
- Oppdraget: Døp og lær
  - «Dåpsløftet», satsning på dåp i Den norske kirke
  - Hvordan møter dere dåpsfølget?

DÅP OG
TROSOPP-
LÆRING
Fingertips

Ungdom

- Ungdom er nåtiden
  - Helhetlig menighetsarbeid
- Ungdomskulturen
  - Noen trekk
- Ungdoms LEDEREN
  - Viktigste vekstfaktor
- Forbønn

INKLUDERING
Fingertips

Notater:

Misjon er bevegelse

- Misjonsbefalingen
- SMM
- Misjonsavtalen
- Misjon i trosopplæringen
- Ungdom og misjon
- Misjon i gudstjenesten

MISJON
Fingertips

Diakoni - menighetens omsorgstjeneste

- Diakoni
- Ha diakoni fast på sakskartet i menighetsrådsmøtene
- Start diakoniutvalg i menigheten
- Identifiser og kartlegg
- Bli grønn(ere)
- Diakonistillinger
- Inkludering av **alle**
- Samarbeid diakoni og ungdom

DIAKONI
Fingertips

Gudstjeneste og kirkebygg

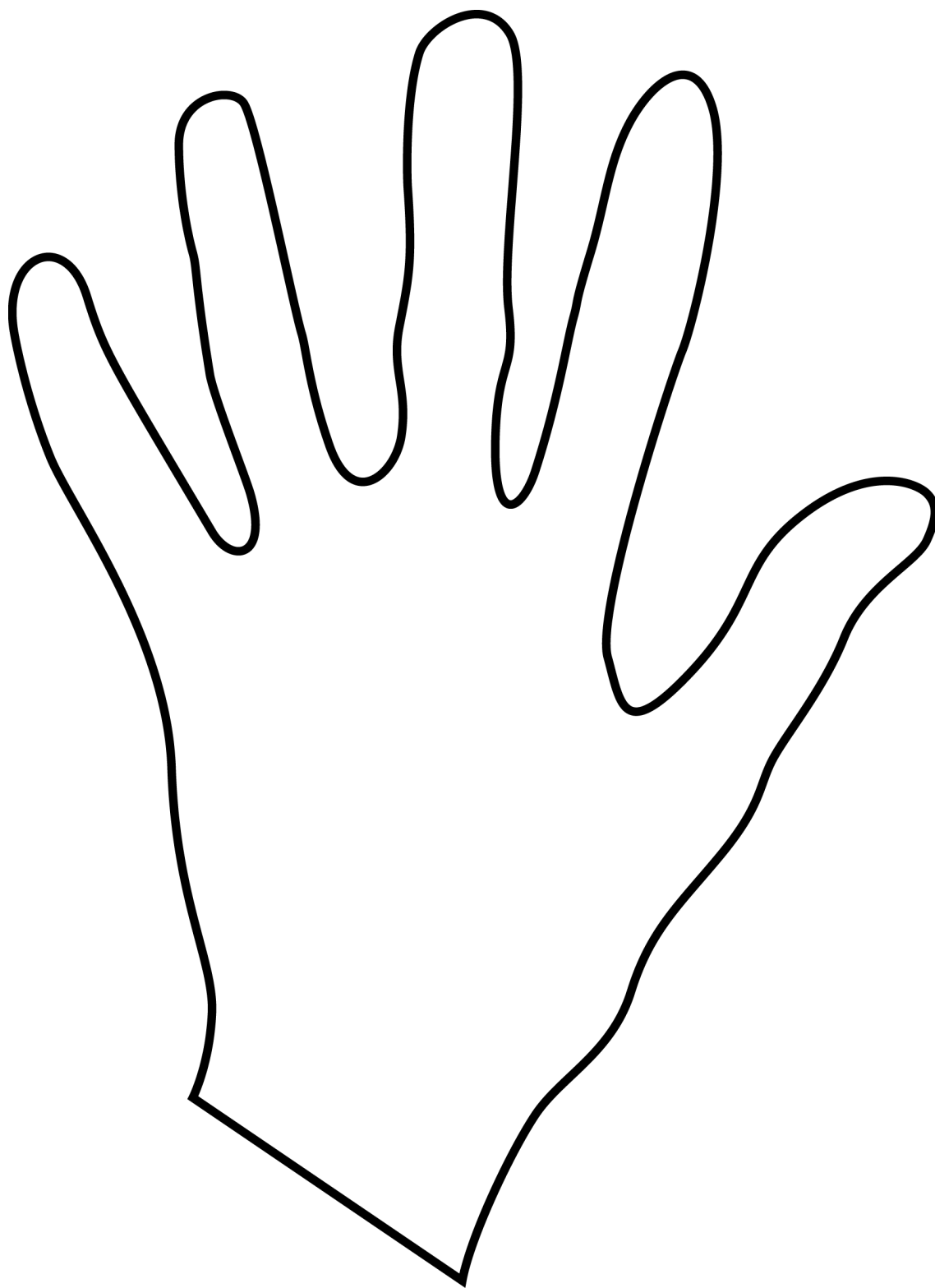
- Gudstjenesten – menighetens hjerte og pulsslag
- Hvorfor gudstjeneste?
  - Troen kommer av budskapet
  - Bygger et lokalt og verdensvidt fellesskap
  - Holder oss nær troens kilder
- Fornyelse og tradisjon: Bevaring av innholdet - fornyelse av formen
- Kirkebyggene: Gudshus, kulturhus, aktivitetshus, signalbygg
- Gudstjenesten og de unge: Ungdom som er aktive deltakere, får et forhold til kirken

GUDS-
TJENESTE
OG
KIRKEBYGG
Fingertips

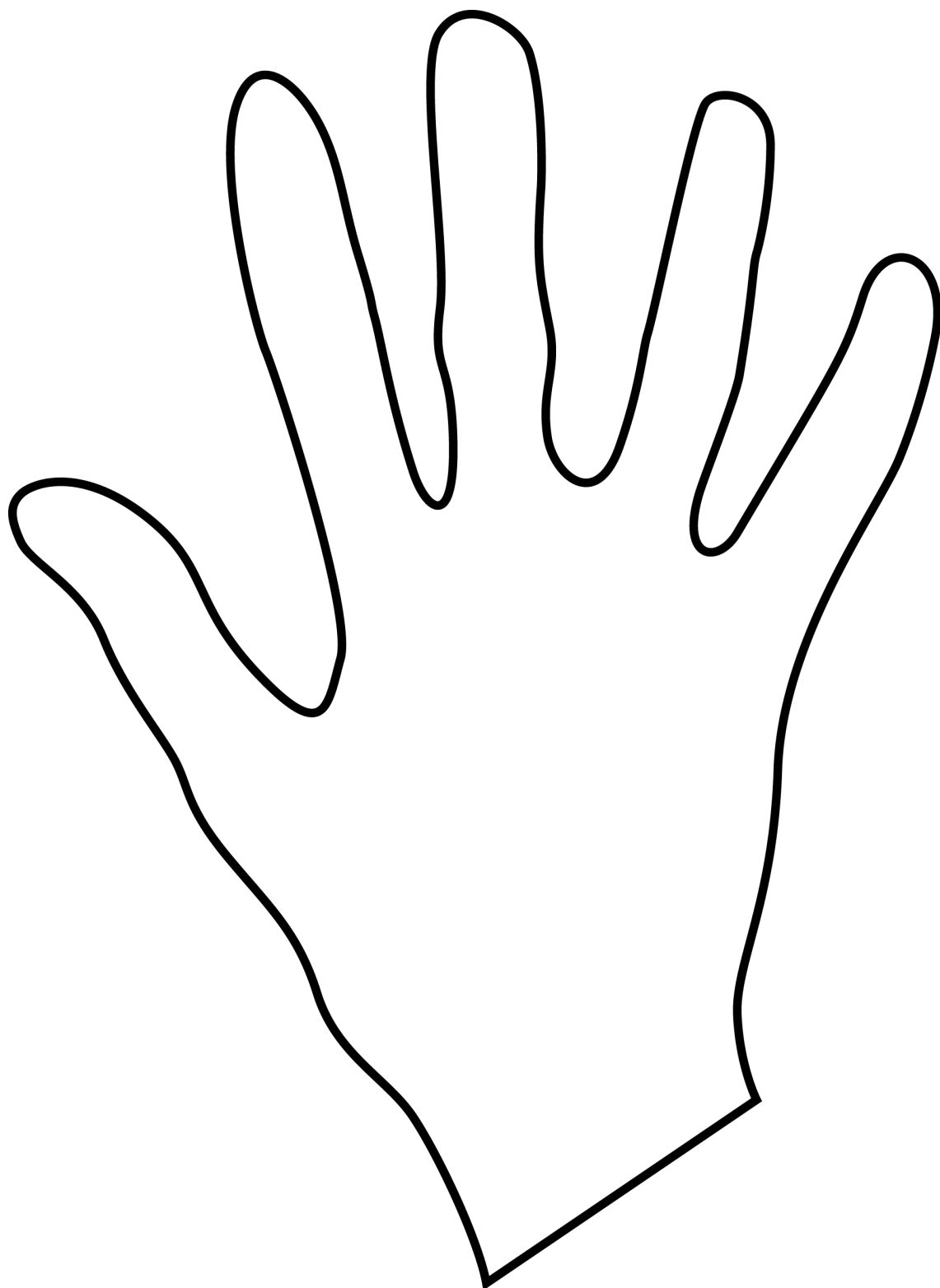

EGNE NOTATER:

HVA HAR VI I MENIGHETEN?

HVOR SKAL VI SETTE ET NYTT FINGER- AVTRYKK?

Kapittel 2

Bruk av kirkens hjemmesider og kirkens intranett - Kirkebakken

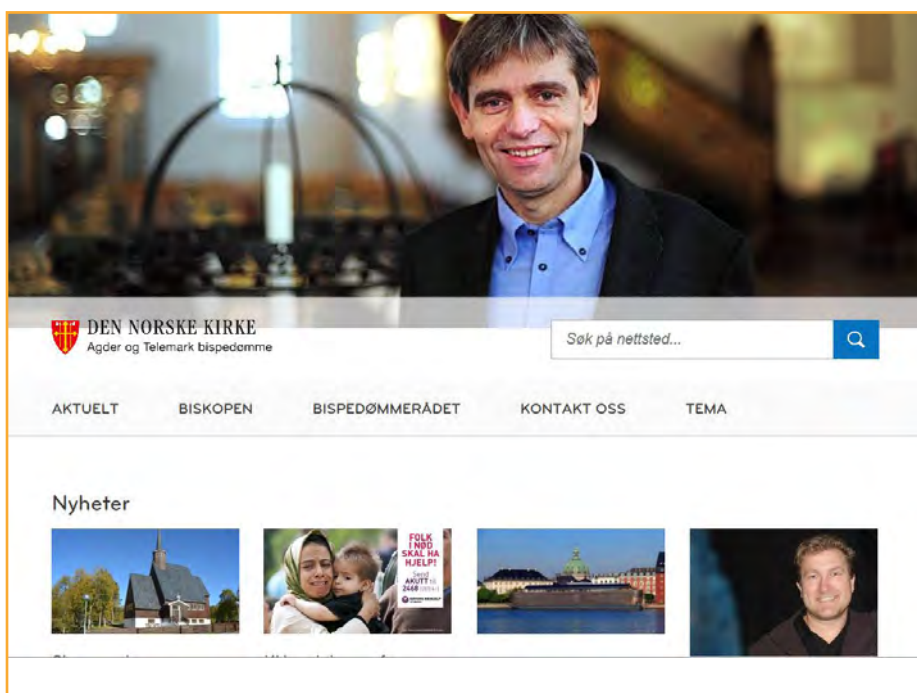
Kirken tok i slutten av 2014 i bruk sine nye hjemmesider sentralt og la tilrette for at bispedømmene og fellesrådene kunne bruke samme system for sine hjemmesider. Agder og Telemark bispedømme flyttet sine sider over på dette systemet sommeren 2015.

Samtidig ble kirkens intranett, Kirkebakken åpnet.

Fordelen med de nye hjemmesidene er bl.a. at det i større grad muliggjør deling av artikler i organisasjonen, at det kan brukes på alle digitale plattformen (PC, Mac, Nettbrett, mobiltelefon).

Samtidig muliggjør intranettet en helt ny form for samhandling i kirken. Mens hjemmesidene tar seg av den offentlig informasjonen, er Intranettet et verktøy for deling av informasjon, ressurser og arbeid internt i kirken.

Alle menigheter kan via sitt fellesråd abonnere på intranettet og likedan

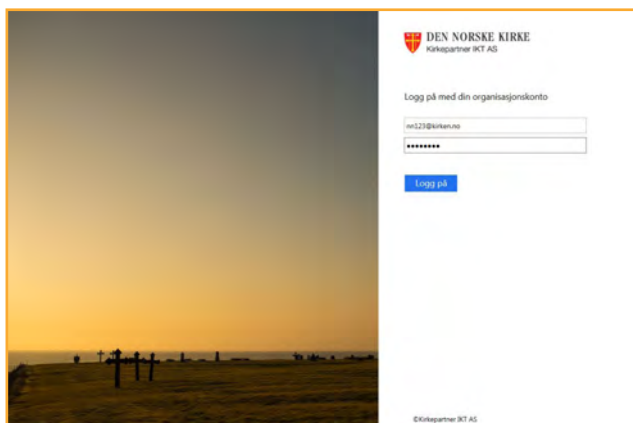
kan menighetsråd og andre frivillige knytte seg til intranettet gjennom slike abonnementsavtaler. Ressurser og samhandlingsrom for menighetsrådene vil derfor bli å finne på intranettet.

Siden vi vet at det enda er mange som ikke har koblet seg opp mot intranettet, vil ressursen knyttet til

dette heftet i en overgangsperiode også ligge tilgjengelige på vår hjemmeside.

Vi bruker i større grad søkeord på vår nye hjemmeside. Da kan vi stadig supplere med aktuelt stoff som vi kan relatere til heftet gjennom at de tagges med de oppgitte søkeordene.

Så når vi f.eks. i teksten om Gudstjeneste og kirkebygg viser til: *Søkeord på www.kirken.no/agder: Gudstjeneste; Kirkebygg; Kirkekunst* - betyr det at du går inn på hjemmesiden eller intranettet og skriver disse ordene i søkefeltet.

Bibelord på fingrene - for hele handa

Et studieopplegg rundt bibelen

"Kan det på fingrene" er et uttrykk for kunnskap som sitter!

Her får dere hjelp til noen bibelord om de forskjellige fingrene. Bibelstudiet kan foregå slik at dere slår opp de ulike bibelhensvisningene, leser stille hver for dere og

så tar en runde i gruppa over en ting som du vil sette fingeren på, noe du lurar på eller noe du vil understreke.

Deretter kan dere notere fem punkter dere synes er viktig å prioritere i menigheten og hvordan disse kan realiseres.

Hånden - Gudstjeneste og kirkebygg

Rom 12, 1 Derfor formaner jeg dere ved Guds barmhjertighet, søsken: Bær kroppen fram som et levende og hellig offer til glede for Gud. Det skal være deres åndelige gudstjeneste

Apg 2, 42 - 47 De holdt seg trofast til apostlenes lære og fellesskapet, til brødsbrytelsen og bønnene...

Rom 10, 17 Så kommer da troen av det budskapet en hører, og budskapet kommer av Kristi ord

Hebr 13, 15 - 16 La oss da ved ham stadig bære fram for Gud vår lovprisning som offer...

Lillefingeren - Kirke, kunst og kultur

2. Krøn 2 Kong Salomo bygger kirke

1. Kor 13 Kjærlighet og kirkeliv

Sal 150 Lov ham med trommer og dans

Åp 19 Deretter hørte jeg noe som lignet et mektig kor fra en stor skare i himmelen.

Hebr 13, 15 - 16 Tjene Gud med vår sang og vår neste med gode gjerninger

Fil 4, 8 Alt som er sant og edelt, rett og rent, alt som er verdt å elske og akte, alt som er til glede og alt som fortjener ros, legg vinn på det!

Bønn

Alle: Herre, himmelske Far, du som bor i det høye og ser til oss i det lave: Gi oss med din Sønn blikk for hva som er stort og smått.

Du som har sagt at de siste skal bli de første, hjelp oss å se det store i de små.

Takk at ingen er for liten til å komme inn i Guds rike, befri oss fra den storhet som stenger for evangeliet.

Vi ber i Jesu navn. Amen.

Bønn

Alle: Herre, himmelske Far, vi takker deg for kirken vår der vi samles for å tilbe deg og få styrke til tjenesten.

Lær oss ditt Ord, så andre av våre liv kan lese din kjærlighet og nåde.

Send din Ånd med vekkelse og vekst over vår kirke!

Vi ber i Jesu navn: Amen.

Ringfingeren - Dåp og trosopplæring

Matt 28 Døpe og lære. Jesu testamente til oss om å lære, å gjøre til disipler. Løftet knyttet til: "Se, jeg er med dere alle dager..."

Luk 2 Inkarnasjonen. (Luk 2) Gud velger og fødes som et barn. Det setter et ekstra fokus på barnet.

Luk 2, 41 Jesus som 12-åring. "Visste dere ikke at jeg måtte være i min Fars hus" Allerede som 12-åring har Jesus en tydelig Gudsrelasjon.

Matt 18, 2 Barnet som forbilde for de voksne.

Mark 10, 13 Jesus og barna – Jesus aksjonerer for barna sammen med mødrene. Han plasserer dem i sentrum, tar dem inntil seg, berører dem og lukker dem betingelsesløst inn i sitt rike.

Bønn

Alle: Herre Jesus Kristus, du som sa at barna skulle komme til deg, vi bringer til deg alle som døpes i vår menighet.

Send din Hellige Ånd så troen kan vekkes og vokse.

Vi ber om at alle som bærer barna sine til deg, selv styrkes i troen. Lær oss å ta vare på den kristne arv og føre den videre i nye tider og en annerledes verden.

Hjelp oss å gi våre barn en sunn oppvekst i liv og lære.

Kall medarbeidere i vår menighet til å dele troens glede med dem som vokser opp.

Vi ber i Jesu navn. Amen.

Langfingeren - Ungdom

Matt 28, 18 - 20 Da trådte Jesus frem og talte til dem «Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den Hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.»

Fil 3, 10 Da kjenner jeg han og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir han lik når jeg dør som han – måtte jeg bare nå fram til oppstandelse fra de døde.

Ordsp 4, 20-23 Min sønn, lytt når jeg taler, vend øret til mine ord! Slipp dem aldri av syne, bevar dem dypt i hjerte! De er liv for den som finner dem, og gir kroppen helse. Bevar hjerte framfor alt du bevarer for livet går ut fra det.

Ef 1, 17 - 19 Jeg ber om at vår Herre Jesu Kristi Gud, herlighetens Far, må la dere få en ånd som gir visdom og åpenbaring, så dere lærer Gud å kjenne. Må han gi dere lys til hjertets øyne, så dere får innsikt i det håp han har kalt dere til, hvor rik og overveldende hans kraft er hos oss som tror.

Bønn:

Jesus! Vi ber om at unge mennesker møter deg og følger deg.

Pekefingeren – Misjonen

Bønn

Alle: Du vår Herre og Gud, din er jorden og det som fyller den.

Alt tilhører deg. Alle som er født er skapt til å være dine barn.

Send oss ut med bud om den åpne dør for dem som kom bort fra deg.

La ditt ord ha fremgang blant alle folkeslag og i våre nabolag.

Voks du for vårt hjerte så andre mennesker kan prise deg med sin munn.

Vi ber i Jesu navn: Amen.

Matt 28, 18 - 20 Misjon er en stående ordre. Det er dette program vi er døpt på.

Luk 24, 46 - 47 Misjonens budskap er omvendelse og tilgivelse for våre synder.

Joh 20, 21 Misjon er sendelse med Jesus som forbilde for vår sendelse til verden.

Apg 1, 8 Misjon er en bevegelse fra det nære til det fjerne.

Rom 10, 14 - 17 Noen må forkynne for at mennesker skal komme til tro.

Bønn

Alle: Hellige Gud, himmelsk Far, slik du sendte din Sønn til jord sender du oss ut i verden.

Kjære Jesus, la oss hvile i din nåde og virke for den nød som dine øyne ser. Dine hender ble naglet til korset for at våre skal foldes i bønn og rekkes ut til andre.

Herre, vi ber for fellesskapet i alle arbeidslag i menigheten vår.

La våre liv være et håndtrykk fra deg.

Vi ber i Jesu navn: Amen

Tommelfinger - Diakoni

Luk 18, 35 - 43 Jesus møter et menneske tar seg tid - og spør: Hva vil du jeg skal gjøre for deg”?

Matt 25, 40 Det dere gjorde mot en av mine minste...

1. Joh 3, 16 Slik som Kristus gav seg selv for oss, skal vi gi vårt liv til andre.

Jes 58, 2 - 8 En rett faste

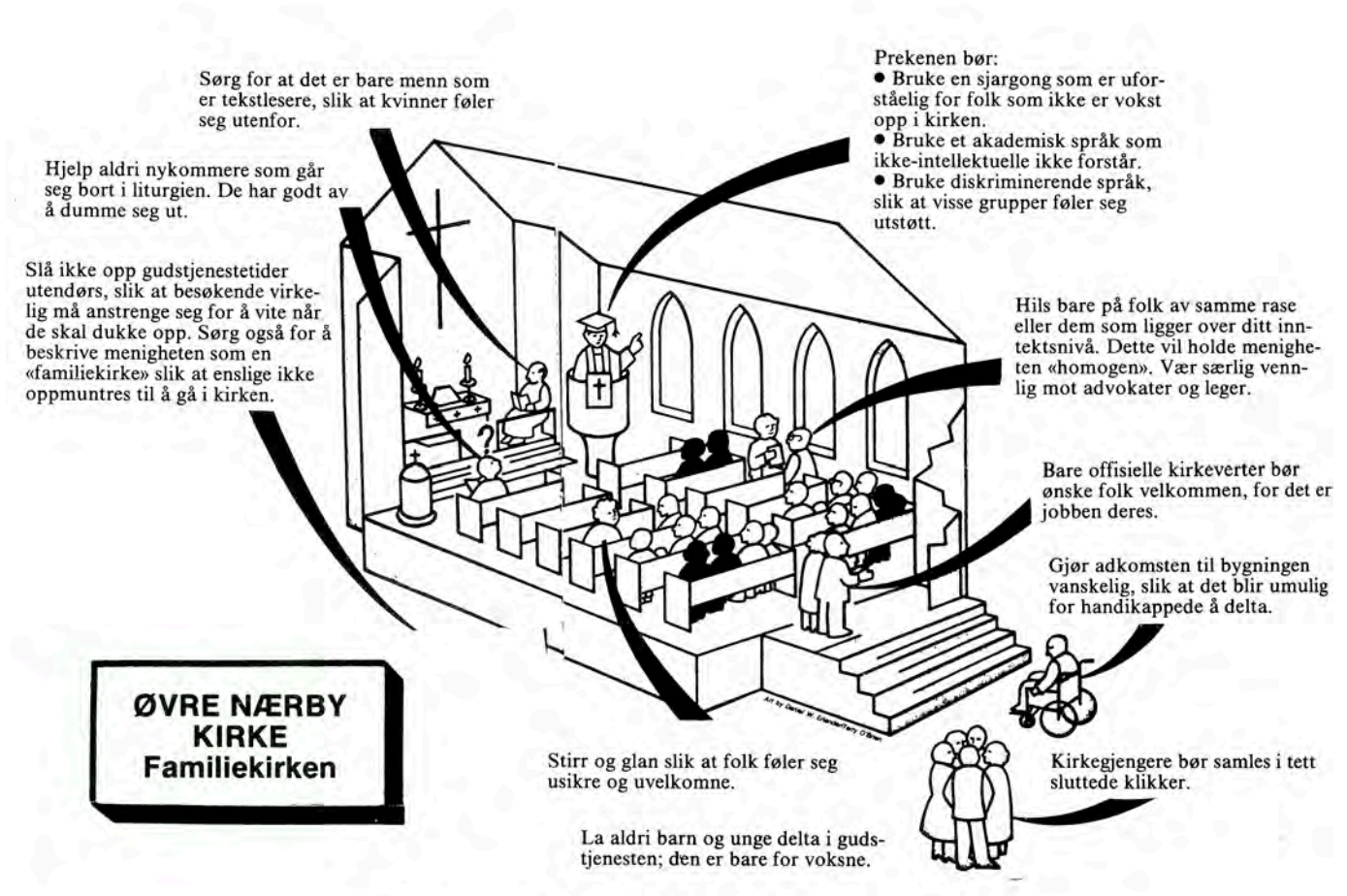
1. Kor 1, 26 - 31 Det som i verdens øyne står lavt, det utvalgte Gud

1. Kor 12, 22 De delene av kroppen som synes å være svakest, nettopp de er nødvendige

ABC FOR MENIGHETSUTVIKLING OG STRATEGISK PLANLEGGING.

Nedenfor gis et eksempel på hvordan det ikke bør være i en menighet og deretter en innføring i hvordan dere kan jobbe med Menighetens visjon / overordnede strategi og/eller delplaner. Dette er mer grundig og detaljert beskrevet i Håndbok for menighetsråd kapittel 5 og det vises til denne.

Men først: Et lite kurs i hvordan folk kan holdes unna kirken

Vi ønsker ikke at det skal være slik hos oss. Men vi vet at dere som er valgt inn i menighetsrådet har noen drømmer om hvordan dere ønsker at det burde være.

Vår første utfordring til dere er derfor:

Hvilke drømmer eller ønsker har du for menigheten din? Kan dette omformuleres til en visjon for menighetsarbeidet eller inngå i en allerede utarbeidet visjon?

Dette kan konkretiseres som følger:

1. Menighetens visjon

Hva vil vi med menigheten vår og hvordan ønsker vi at enkeltmennesker skal oppleve møte med, og fellesskapet i vår menighet?

2. Arbeid med strategisk planlegging .

I Kirkeloven §9, første og andre avsnitt heter det:

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, døpte gis dåpsopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Ved å bruke planarbeid som verktøy kan rådene identifisere de utfordringer de står overfor, avklare hvilke tiltak som kan være nyttige for å møte utfordringene og prioritere bruk av tilgjengelige ressurser. Menighetsrådene er pålagt å utarbeide følgende planer:

- Trosopplæringsplan
- Plan for konfirmasjonsundervisning
- Lokal ordning for gudstjenesten
- Utkast til gudstjenesteforordning

Disse skal godkjennes av biskopen.

Videre oppfordres menighetsrådene til å arbeide med planer for diakoni, for kirkemusikk og menighetens kulturarbeid, for menighetens ungdomsarbeid, for menighetens misjonsengasjement og for menighetens arbeid for å ta vare på skaperverket.

De nye menighetsrådene oppfordres derfor til å:

1. Sjekke ut hvilke delplaner som finnes og om de fungerer som gode arbeidsverktøy for menighetens virksomhet på området.
2. Gjennomføre en menighets- og/eller lokalsamfunnsanalyse. Her kan en gjøre brukerundersøkelser eller benytte verktøy utviklet av MF, KIFO, Misjonshøgskolen eller NAMU. En kan også få nyttig informasjon om status ved å gjennomgå kirkestatistikken for menigheten for de siste årene og se på utviklingstrender over tid.
3. Med basis i analysene vurdere hvilke utfordringer og muligheter som finnes.
4. Vurdere behovet for å revidere eksisterende planer eller utarbeide nye. Vurdere om det skal utarbeides en helhetlig menighetsplan med særskilte satsingsområder.
5. Sette mål for de delområdene dere særlig vil arbeide med.
6. Finne gode tiltak som kan iverksettes for å kunne nå de målene som settes.
7. Utarbeide tiltaksplaner som inneholder konkrete målformuleringer, aktuelle tiltak, ressursbehov, ansvarsfordeling og tidsrammer.
8. Vurdere mulighetene for samarbeid med andre (nabosokn, frivillige organisasjoner og lag, eller andre aktører i lokalmiljøet.)
9. Lage en informasjonsstrategi for å gjøre menighetens virksomhet kjent i lokalmiljøet.

Relevante spørsmål:

- Er det mulig å lage en slik plan uten at den blir for omfattende og som menighetene kan bruke aktivt?
- Hvordan får vi koblet det som skjer på Kirkemøtet opp mot menighetens arbeid? - Er det et sted i planen som kan linke dette sammen?
- Hvordan lage noe som kan være inspirerende og gøy å jobbe med, der vi får frem også den kreative siden ved menighetsarbeid?

Det vises for øvrig til kapittel 5 i Håndbok for menighetsråd og til Visjonsdokumentet for Den norske kirke som finnes på side 9 i «Et håndtrykk».

EGNE NOTATER:

EGNE NOTATER:

EGNE NOTATER:

Agder og Telemark Bispedømme

Postadresse: Postboks 208, 4662 KRISTIANSAND S

Besøksadresse: Gyldenløvesgate 11, 4611 KRISTIANSAND S,

Tlf.: 3810 5120, E-post: agder.bdr@kirken.no